

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24

OŚRODEK INFORMACJI

693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

00 - 503 W A R S Z A W A

TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/159/2001

BEZPIECZNA ŻYWNOŚĆ A INTEGRACJA EUROPEJSKA - OPINIE RESPONDENTÓW Z NIEKTÓRYCH KRAJÓW EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2001

Integracja państw Europy Środkowej i Wschodniej ze strukturami europejskimi jest problemem szerszym niż tylko perspektywa przystąpienia niektórych z tych krajów do Unii Europejskiej. Różne aspekty integracji już teraz wpływają na życie codzienne obywateli krajów ubiegających się o członkostwo w UE, i nie tylko tych. Jednym z przejawów tego zagadnienia jest określenie wpływu, jaki na żywność konsumowaną w krajach Europy Środkowej i Wschodniej ma konkurencja ze strony towarów wyprodukowanych w krajach UE, a jaki będzie miało - po przystąpieniu do tej organizacji - przestrzeganie unijnych norm dotyczących produkcji, transportu i sprzedaży żywności. We wrześniu wypowiedzieli się na ten temat respondenci z krajów kandydackich na różnym etapie negocjacji członkowskich oraz z Rosji. Badania¹ przeprowadzono w ramach programu współpracy CEORG. Zgodnie z zasadami tego programu instytuty z Polski (CBOS), Czech (CVVM) i Węgier (TÁRKI) zadają opinii publicznej w swoich krajach porównywalne pytania dotyczące istotnych kwestii społecznych i politycznych. We wrześniu w realizacji programu wzięły też udział instytuty z Litwy (VILMORUS), Rumunii (IMAS) i Rosji (WCIOM).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (136) przeprowadzono w dniach 13-16 września 2001 roku na liczącej 1225 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski. Sondaż w Czechach (CVVM) zrealizowano w dniach 3-10 września 2001 (N=1053); na Węgrzech (TÁRKI) 4-12 września 2001 (N=1522); w Rumunii (IMAS) 13-17 września 2001 (N=1548); w Rosji (WCIOM) 21-24 września (N=1600); na Litwie (VILMORUS) 6-10 września (N=1058).

CZŁONKOSTWO W UNII EUROPEJSKIEJ A BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCI

Opinie na temat wpływu przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej na bezpieczeństwo żywności dostępnej w kraju są zróżnicowane. Polacy w porównaniu z innymi respondentami są stosunkowo sceptyczni wobec wpływu na żywność europejskich norm produkcji, magazynowania i sprzedaży. Grupy badanych przewidujących poprawę, pogorszenie i brak zmian są w Polsce prawie jednakowo liczne.

W pozostałych pięciu krajach przeważają respondenci sądzący, iż po integracji z Unią Europejską poprawi się jakość żywności w ich kraju, przy czym Czesi wyróżniają się tym, że częściej niż pozostali nie przewidują zmian w tej dziedzinie.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, kiedy Polska [Węgry/Litwa...] stanie się członkiem Unii Europejskiej i dostosuje się do unijnych standardów produkcji, magazynowania i sprzedaży, to żywność w Polsce [na Węgrzech/Litwie...] będzie bardziej czy też mniej bezpieczna?	Bardziej bezpieczna	Niczego to nie zmieni	Bardziej niebezpieczna	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Polacy	29	29	27	15
Węgrzy	41	41	9	9
Czesi	23	50	11	16
Litwini	37	31	14	18
Rosjanie*				
Rumuni	45	26	17	12

*Rosja nie kandyduje do UE.

ZAGROŻENIA PRZY ZAKUPIE I KONSUMPCJI ŻYWNOŚCI

W sześciu omawianych przez nas krajach za najbardziej bezpieczną uznawana jest żywność wyprodukowana w całości z krajowych składników. Zarysowują się jedynie różnice, jeżeli chodzi o skalę dominacji tego przekonania. Czesi (87% wskazań) i Polacy (86%)

w największym stopniu przekonani są o tym, że żywność z krajowych składników można spożywać bez ryzyka. Nieco rzadziej wyrażają taki pogląd Litwini (80%) i Rosjanie (81%), a Węgrzy (70%) i Rumuni (68%) są co do tego wyraźnie mniej przekonani.

Użycie importowanych składników do produkcji żywności wiąże się, zdaniem stosunkowo dużych grup badanych, ze zwiększonym ryzykiem. Wyjątek stanowią Czesi, którzy w zdecydowanej większości (75%) uznają taką żywność za bezpieczną. Wśród pozostałych respondentów mniej więcej co drugi (od 57% w Polsce do 46% w Rumunii) uważa, że krajowa żywność zawierająca importowane składniki nie stwarza zagrożeń. W każdym z omawianych krajów więcej jest uważających taką żywność za bezpieczną niż wyrażających zdanie przeciwne.

Żywność importowana z państw Piętnastki ma u respondentów z krajów Europy Środkowej i Wschodniej gorszą reputację niż żywność krajowa. Ankietowani uważający ją za niebezpieczną przeważają liczebnie nad tymi, którzy twierdzą, że nie stwarza ona zagrożenia. Wyjątkiem są tu respondenci węgierscy i czescy, spośród których większość twierdzi, że żywność importowaną z krajów UE można spożywać bez ryzyka. Rumuni mają w tej kwestii podzielone opinie.

Żywność amerykańska ma w omawianych krajach (z wyjątkiem Rumunii) nieco gorszą reputację niż zachodnioeuropejska, co znajduje wyraz w niższym odsetku badanych uważających, że jest ona bezpieczna w konsumpcji.

W pytaniu opisanym powyżej zagrożenia wynikające z konsumpcji produktów żywnościowych są uogólnione - pytaliśmy o stereotypy dotyczące żywności pochodzącej z różnych stron. Jednak zagrożenia mogą mieć różny status - mogą być wśród nich nieuleczalne choroby (np. Creutzfeldta-Jakoba), jak i np. sztuczne dodatki obniżające jakość żywności. Zbadaliśmy więc, na które zagrożenia ankietowani przede wszystkim zwracają uwagę dokonując zakupu żywności. Trzeba jednak pamiętać, że tego rodzaju deklaracje wcale nie muszą przekładać się na rzeczywiste zachowania.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, [...] można spożywać bez ryzyka? Czy taka żywność jest bezpieczna?	Bezpieczna	Niebezpieczna	Trudno powiedzieć
	w procentach		
POLACY			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	86	11	3
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	57	35	8
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	44	46	10
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	40	46	14
- żywność importowaną z innych krajów	33	52	15
WĘGRZY			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	70	27	3
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	55	40	5
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	58	35	7
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	49	40	11
- żywność importowaną z innych krajów	32	58	10
CZESI			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	87	8	5
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	75	19	6
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	69	23	8
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	55	34	11
- żywność importowaną z innych krajów	41	46	13
LITWINI			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	80	16	4
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	54	38	8
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	32	56	12
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	23	59	18
- żywność importowaną z innych krajów	23	61	16
ROSJANIE			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	81	13	6
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	52	39	9
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	33	55	12
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	27	61	12
- żywność importowaną z innych krajów	22	62	16
RUMUNI			
- krajową żywność sporządzoną w 100% z krajowych składników	68	25	7
- krajową żywność zawierającą importowane składniki	46	42	12
- żywność importowaną z krajów Unii Europejskiej	44	48	8
- żywność importowaną ze Stanów Zjednoczonych	43	44	13
- żywność importowaną z innych krajów	36	56	8

Odpowiadając na to pytanie respondenci korzystali z dziesięciopunktowej skali, której skrajnymi punktami były odpowiedzi: „żywność całkowicie bezpieczna” i „żywność bardzo niebezpieczna”.

Porównując omawiane kraje można zauważyć, że hierarchia postrzeganych zagrożeń jest w każdym z nich inna, choć oczywiście są też pewne regularności. W Polsce, na Litwie, w Rosji i Rumunii najczęściej wskazywanym zagrożeniem jest możliwość zakażenia się po spożyciu mięsa wołowego chorobą Creutzfeldta-Jakoba. W Czechach i na Węgrzech nieco ponad połowa ankietowanych twierdzi, że zwraca uwagę na to niebezpieczeństwo przy zakupie żywności. Dane dotyczące spożycia wołowiny przed i po upublicznieniu informacji o tej chorobie² zdają się potwierdzać wyniki sondaży przedstawione poniżej, wskazując na to, że obawy są bardzo rozpowszechnione.

Sztucznych dodatków do żywności najmniej obawiają się Rumuni i Czesi - w każdym z pozostałych krajów ponad trzy piąte ankietowanych twierdzi, że zwraca uwagę na to zagrożenie. Trudno stwierdzić, czy takie wyniki są rezultatem większego udziału żywności „organicznej” w tych krajach w porównaniu z pozostałymi czy też niższej świadomości tego rodzaju zagrożeń.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że w Rosji, na Litwie i w Rumunii wyraźnie częściej niż w pozostałych krajach zwraca się uwagę na możliwość skażenia żywności szkodliwymi bakteriami.

Tabela 3

Czy przy zakupie i konsumpcji żywności zwraca Pan(i) uwagę na następujące zagrożenia?	Zwracam uwagę	Nie zwracam uwagi	Trudno powiedzieć
	w procentach		
POLACY			
Skażenie żywności bakteriami	54	45	1
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	52	47	1
Hormony w żywności	43	55	2
Genetycznie modyfikowane składniki	40	58	2
Sztuczne dodatki	60	39	1
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	65	34	1
Poziom zawartości tłuszczu	52	47	1

² Por. komunikat CBOS „Choroba szalonych krów i spożycie mięsa wołowego”, grudzień 2000.

Tabela 3 (cd.)

WĘGRZY			
Skażenie żywności bakteriami	47	51	2
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	58	41	1
Hormony w żywności	38	55	7
Genetycznie modyfikowane składniki	38	54	8
Sztuczne dodatki	64	33	3
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	52	45	3
Poziom zawartości tłuszczu	33	65	2
CZESI			
Skażenie żywności bakteriami	51	44	5
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	51	41	8
Hormony w żywności	44	47	9
Genetycznie modyfikowane składniki	47	44	9
Sztuczne dodatki	49	47	4
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	52	45	3
Poziom zawartości tłuszczu	31	65	4
LITWINI			
Skażenie żywności bakteriami	62	26	12
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	64	24	12
Hormony w żywności	55	27	18
Genetycznie modyfikowane składniki	58	23	19
Sztuczne dodatki	66	23	11
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	72	22	6
Poziom zawartości tłuszczu	51	43	6
ROSJANIE			
Skażenie żywności bakteriami	69	22	9
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	63	25	12
Hormony w żywności	56	25	19
Genetycznie modyfikowane składniki	55	23	22
Sztuczne dodatki	62	30	8
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	78	16	6
Poziom zawartości tłuszczu	37	56	7
RUMUNI			
Skażenie żywności bakteriami	70	19	11
Pozostałości chemicznych środków ochrony roślin	63	23	14
Hormony w żywności	49	33	18
Genetycznie modyfikowane składniki	56	25	19
Sztuczne dodatki	53	32	15
Zagrożenie BSE - chorobą szalonych krów	75	18	7
Poziom zawartości tłuszczu	58	36	6

Odpowiadając na to pytanie respondenci korzystali z dziesięciopunktowej skali, której skrajnymi punktami były odpowiedzi „bardzo zwracam uwagę” i „w ogóle nie zwracam uwagi”.

Zacienowano odpowiedzi udzielone przez więcej niż 60% ankietowanych.

KRYTERIA WYBORU PRODUKTÓW ŻYWNOŚCIOWYCH

We wszystkich omawianych przez nas społeczeństwach za najważniejsze kryterium wyboru produktów żywnościowych uznano ich cenę. Około 90% ankietowanych w każdym z krajów (z wyjątkiem Czech) twierdzi, że przy dokonywaniu zakupów zwraca uwagę na cenę.

Wszędzie też stosunkowo istotny jest kraj pochodzenia produktu. W każdym z omawianych krajów (poza Czechami) ponad trzy piąte ankietowanych uznaje za ważną informację, skąd pochodzi konsumowana przez nich żywność. Na reputację produktu zwraca uwagę ponad 60% badanych we wszystkich krajach z wyjątkiem Węgier i Czech.

Najmniej ważną cechą, zdaniem ankietowanych, jest popularność, moda na dany produkt. Wyjątek stanowią tu respondenci rosyjscy, którzy znacznie częściej niż pozostali deklarują kierowanie się modą przy wyborze kupowanej przez siebie żywności.

Większość respondentów w sześciu omawianych przez nas krajach sądzi, że na opakowaniach produktów żywnościowych powinny być uwidocznione: kraj pochodzenia, metody produkcji, składniki, wartość odżywcza i data przydatności do spożycia. Stosunkowo najmniej liczne grupy ankietowanych (lecz w każdym kraju stanowią one powyżej 70%) dostrzegają potrzebę umieszczenia na opakowaniach informacji o metodach produkcji.

Tabela 4

Na co zwraca Pan(i) uwagę, kupując żywność? Czy ważne są:	Cecha ważna	Cecha nieważna	Trudno powiedzieć
	w procentach		
POLACY			
- metody produkcji	45	48	7
- cena	93	6	1
- kraj pochodzenia	69	29	2
- reputacja produktu	64	30	6
- popularność, moda na dany produkt	33	63	4
WĘGRZY			
- metody produkcji	59	38	3
- cena	91	8	1
- kraj pochodzenia	62	37	1
- reputacja produktu	54	45	1
- popularność, moda na dany produkt	29	70	1
CZESI			
- metody produkcji	32	66	2
- cena	77	22	1
- kraj pochodzenia	45	54	1
- reputacja produktu	46	52	2
- popularność, moda na dany produkt	16	82	2
LITWINI			
- metody produkcji	65	28	7
- cena	88	11	1
- kraj pochodzenia	81	16	3
- reputacja produktu	79	17	4
- popularność, moda na dany produkt	18	77	5
ROSJANIE			
- metody produkcji	51	40	9
- cena	87	12	1
- kraj pochodzenia	65	32	3
- reputacja produktu	65	30	5
- popularność, moda na dany produkt	73	24	3
RUMUNI			
- metody produkcji	78	19	3
- cena	93	7	0
- kraj pochodzenia	81	15	4
- reputacja produktu	71	23	6
- popularność, moda na dany produkt	39	54	7

Odpowiadając na to pytanie respondenci korzystali z dziesięciopunktowej skali, której skrajnymi punktami były odpowiedzi „bardzo ważny(a)” i „zupełnie nieważny(a)”.

Zacieniono odpowiedzi udzielone przez więcej niż 60% ankietowanych.

Tabela 5

Jakie informacje, Pana(i) zdaniem, powinny znaleźć się na opakowaniach produktów żywnościowych? Czy na opakowaniach powinny być uwidocznione:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
POLACY			
- kraj pochodzenia	94	4	2
- metody produkcji	73	19	8
- skład	96	2	2
- wartość odżywcza	93	4	3
- data przydatności do spożycia	99	0	1
WĘGRZY			
- kraj pochodzenia	92	7	1
- metody produkcji	84	14	2
- skład	94	5	1
- wartość odżywcza	91	8	1
- data przydatności do spożycia	99	0	1
CZESI			
- kraj pochodzenia	95	3	2
- metody produkcji	82	15	3
- skład	97	2	1
- wartość odżywcza	93	5	2
- data przydatności do spożycia	99	0	1
LITWINI			
- kraj pochodzenia	94	3	3
- metody produkcji	82	13	5
- skład	92	5	3
- wartość odżywcza	85	11	4
- data przydatności do spożycia	99	0	1
ROSJANIE			
- kraj pochodzenia	92	4	3
- metody produkcji	77	18	6
- skład	91	4	5
- wartość odżywcza	80	13	7
- data przydatności do spożycia	96	1	3
RUMUNI			
- kraj pochodzenia	89	7	4
- metody produkcji	79	17	4
- skład	91	6	3
- wartość odżywcza	79	15	6
- data przydatności do spożycia	98	1	1

Wydaje się, że postrzegany wpływ integracji europejskiej na jakość żywności w krajach Europy Środkowej i Wschodniej jest niejednoznaczny. Z jednej strony, żywność produkowana na miejscu, zwłaszcza jeśli nie zawiera składników importowanych, uważana jest za znacznie lepszą niż produkty pochodzące z krajów UE czy też Stanów Zjednoczonych. Z pewnością wpływ na te opinie miały niedawne epidemie pryszczycy i BSE w niektórych krajach Unii. Jednocześnie jednak regulacje UE dotyczące produkcji i sprzedaży żywności w większości krajów uważane są za pozytywny czynnik poprawiający bezpieczeństwo żywności (lub przynajmniej go nie obniżający).

Opracował
Michał WENZEL